

แนวปฏิบัติของวิสาหกิจชุมชนบนฐานทุนทางสังคมสู่การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ
ในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า จังหวัดเชียงใหม่

From Practical Guidelines of Community Enterprises Based on Social
Capital to Responsible Tourism in Mae Sa-Kog Ma Biosphere Reserve,
Chiang Mai Province

กฤษณ อร่ามศรี^{1*}, อนาวิน สุวรรณะ², จิรัชิติกาล มานะจรรยาพงศ์²

กมล เกียรติพงษ์², ทศพร ไชยประคอง³ และ ช่อทิพย์ นิमितกุล⁴

Kritsana Aramsri^{1}, Anawin Suwanna², Jirattitikarn Manajanyapong²,
Kamol Keatipong², Thodsaporn Chaiprakong³ and Chortip Nimitkul⁴*

¹การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50000

¹Tourism Authority of Thailand (TAT), Chiang Mai Office, Chiang Mai 50000, Thailand

²สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา จังหวัดเชียงใหม่
50300

²Department of Tourism and Hospitality, Faculty of Business Administration and Liberal Arts,
Rajamangala University of Technology Lanna, Chiang Mai 50300, Thailand

³สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ 50300

³Department of Accountancy, Faculty of Business Administration and Liberal Arts,
Rajamangala University of Technology Lanna, Chiang Mai 50200, Thailand

⁴วิทยาลัยเทคโนโลยีและสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ 50220

⁴Collage of Integrated Science and Technology, Rajamangala University of Technology Lanna, Chiang Mai 50220,
Thailand

*Corresponding author. E-mail: kim.kreenna@gmail.com

(Received: May 11, 2021; Accepted: September 30, 2021)

Abstract: Mae Sa-Kog Ma biosphere reserve is an area that is rich in biodiversity with cultural societies. Moreover, it is one of the most important tourist attractions in Chiang Mai province. The study is qualitative research. The objective of this article aims to 1) study and analyze the social capital of community enterprise and 2) provide practical guidelines for the community enterprise towards responsible tourism. The results of this study showed that the community enterprises in Mae Sa-Kog Ma biosphere reserve consisted of agricultural community enterprise, tourism community enterprise, and cultural community enterprise. They learn together, carry out activities based on local knowledge and provide friendly services. Moreover, they also created the conservation networking, and provided the joint development area by using natural resources to improve local products and services for creating the good practice of the responsible tourism for 6 dimensions. This article attempts to build the good practice for community enterprises based on the social capital to promote the responsible tourism in Mae Sa-Kog Ma biosphere reserve.

Keywords: social capital, community enterprise, responsible tourism, Mae Sa-Kog Ma biosphere reserve

บทคัดย่อ: พื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและสังคมวัฒนธรรม รวมถึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและวิเคราะห์สภาพทุนทางสังคมของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน และ 2) สร้างแนวปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า ผลการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า ประกอบด้วยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตรการท่องเที่ยว และด้านวัฒนธรรม โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและดำเนินกิจกรรมบนฐานของความรู้ท้องถิ่นและให้บริการด้วยความเป็นมิตร รวมถึงสร้างเครือข่ายด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน ใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมมาพัฒนาสินค้าและบริการ เพื่อสร้างแนวปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อ 6 มิติ บทความนี้ มุ่งหวังให้เกิดการสร้างแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบนฐานทุนทางสังคมเพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม, วิสาหกิจชุมชน, การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อ, พื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า

คำนำ

ทุนทางสังคม (social capital) เป็นเครื่องมือที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยมีบทบาทต่อการเสริมสร้างการบริหารและกระบวนการผลิตในภาคเศรษฐกิจ ความมั่นคงของมนุษย์ ทุนทางสังคมและชุมชนมีแนวคิดพื้นฐานมาจากความเชื่อ ความศรัทธา และมีเงื่อนไข (Chaiyachen *et al.*, 2017) ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย 1) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ 2) ทุนทางวัฒนธรรม 3) ทุนบุคคล 4) ทุนองค์กร และ 5) ทุนเครือข่ายและเครือข่าย ซึ่งเป็นแรงผลักดันขับเคลื่อนชุมชน รวมถึงเสริมสร้างระบบภูมิคุ้มกันทางสังคมทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง (Hemnil, 2021) เพื่อบรรเทาความรุนแรงและแก้ปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางเศรษฐกิจมีข้อจำกัด (Kongkhum, 2018) การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมาเน้นเร่งส่งเสริมและพัฒนากิจการด้านเศรษฐกิจ และก้าวเข้าสู่ระบบทุนนิยมอย่างเต็มขั้น ทำให้การพัฒนาประเทศได้หันไปพึ่งพาเศรษฐกิจการตลาด รวมถึงเกิดการค้าขายอย่างเสรีกับต่างชาติมากขึ้น โดยการท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อน

ระบบเศรษฐกิจของประเทศ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมบริการที่มีความสำคัญต่อการสร้างงาน และกระจายรายได้ อีกทั้งยังสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ประเทศ (Lertnorraset, 2020) อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวอาจจะสร้างความเหลื่อมล้ำในด้านต่าง ๆ และส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของชุมชน ดังนั้น การพัฒนาสังคมและชุมชนที่มีความสุขอย่างยั่งยืน (green society) จึงเกิดขึ้นเพื่อมุ่งการสร้างสมดุลและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนสามารถพึ่งตนเองและปรับตัวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทุนทางสังคมจึงถูกนำมาใช้ในการบริหารจัดการพื้นที่ชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ

พื้นที่สงวนชีวมณฑล (biosphere reserves) เป็นพื้นที่ที่กำหนดโดยโครงการมนุษย์และชีวมณฑล (man and the biosphere) ขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์ การพัฒนาอย่างยั่งยืน และการสนับสนุนการวิจัย (Barraclough *et al.*, 2021) ปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่สงวนชีวมณฑล จำนวน 5 แห่ง

โดยพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า เป็นหนึ่งในพื้นที่สงวนชีวมณฑลที่ได้รับความสนใจจากนักลงทุนด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นหนึ่งธุรกิจหลักที่สร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการ วิสาหกิจชุมชน และชุมชน (Suwanna *et al.*, 2021) ปัจจุบันจึงมีนักลงทุนจากภายนอกที่เข้ามาใช้ประโยชน์พื้นที่ โดยเฉพาะธุรกิจประเภทโรงแรม รีสอร์ท ร้านอาหาร เป็นต้น (Department of Agricultural Extension, 2020) ประเด็นที่น่าสนใจ คือ มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตแกนกลาง (core zone) ของพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า จำนวน 14 แห่ง (Community Enterprise Promotion Division, 2021) เมื่อพิจารณาข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น และการแปรรูปอาหาร ซึ่งสร้างรายได้และการจ้างงานสู่ชุมชน โดยเฉพาะธุรกิจท่องเที่ยวและศึกษาดูงานที่สามารถขับเคลื่อนและสร้างมูลค่าการเติบโตของเศรษฐกิจชุมชนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังขาดการนำทุนทางสังคมมาปรับใช้และการสร้างแนวปฏิบัติที่ดีด้านการท่องเที่ยวที่มีควมรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 (COVID-19) ทำให้เกิดมาตรการปิดประเทศ หรือล็อกดาวน์ (lock down) ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อทุกอุตสาหกรรม (Chuaikrut *et al.*, 2020) โดยเฉพาะอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แต่หลังจากหลายประเทศได้คลายมาตรการและเริ่มมีการเปิดประเทศองค์การการท่องเที่ยวโลก (The World Tourism Organization: UNWTO) จึงได้ประกาศแนวทางในการฟื้นฟูอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโลก ภายใต้แนวคิดการฟื้นฟูอย่างมีความรับผิดชอบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว (responsible recovery for the tourism sector) เน้นย้ำให้การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม (responsible tourism) เป็นวาระในการพัฒนาที่ยั่งยืนและแผนปฏิบัติการท่องเที่ยว 6 มิติ (Tourism Authority of Thailand, 2021) ได้แก่ การอนุรักษ์

ความหลากหลายทางชีวภาพ (biodiversity conservation) การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (climate action) เศรษฐกิจหมุนเวียน (circular economy) ธรรมาภิบาลและการเงิน (governance and finance) สาธารณะสุข (public health) และความเป็นหนึ่งเดียวของสังคม (social inclusion) (UNWTO, 2021) ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) นำมาเป็นแนวทางการในการฟื้นฟูอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศ (Tourism Authority of Thailand, 2021) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมของพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า รวมถึงการค้นคว้าวิจัยเพื่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและวิเคราะห์สภาพทุนทางสังคมของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า จังหวัดเชียงใหม่ และ 2) สร้างแนวปฏิบัติสำหรับวิสาหกิจชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนสามารถนำทุนทางสังคมมาปรับใช้และเกิดแนวปฏิบัติที่ดีด้านการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาและการอนุรักษ์พื้นที่สงวนชีวมณฑลอย่างยั่งยืน

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยนี้ประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ศึกษาโดยใช้วิธีการสำรวจพื้นที่ในภาคสนาม (field study) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) และการจัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group) เพื่อศึกษาทุนทางสังคมและสร้างแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนทางการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า จังหวัดเชียงใหม่

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder analysis) เพื่อสร้างแนวปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนทางการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า จำนวน 88 ราย คัดเลือกวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในพื้นที่แกนกลาง (core zone) ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร 2) ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว และ 3) ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้านวัฒนธรรม รวมจำนวน 14 ราย

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านบริหารจัดการชุมชนและการท่องเที่ยวในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มนักวิชาการด้านการพัฒนาผู้ประกอบการ การจัดการการท่องเที่ยวและพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย การสำรวจวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ภาคสนาม (field study) 2) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับทุนทางสังคมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 5 มิติ คือ 1) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ 2) ทุนทางวัฒนธรรม 3) ทุนบุคคล 4) ทุนองค์กร และ 5) ทุนเครือข่ายและเครือข่าย (Hemnil, 2021) เพื่อศึกษากลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ดังนี้ ก. ด้านการเกษตร ข. ด้านการท่องเที่ยว และ ค. ด้านวัฒนธรรม และ 3) ประชุมกลุ่มย่อย (focus group) ประยุกต์ใช้หลักการการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อ 6 มิติ คือ สุขอนามัยและความปลอดภัย (health and hygiene) ความเป็นหนึ่งเดียวของสังคม (social inclusion) การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (biodiversity conservation) การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพ

ภูมิอากาศ (climate action) เศรษฐกิจหมุนเวียน (circular economy) และการบริหารจัดการ (management) (UNWTO, 2021) ร่วมกับกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน นักวิชาการด้านการพัฒนาผู้ประกอบการ การจัดการการท่องเที่ยวและพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนเอกสารเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทุนทางสังคม (social capital) และการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (responsible tourism)

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนครอบคลุมแนวคิดทุนทางสังคมประกอบด้วย 1) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ 2) ทุนทางวัฒนธรรม 3) ทุนบุคคล 4) ทุนองค์กร และ 5) ทุนเครือข่ายและเครือข่าย (Hemnil, 2021)

ขั้นตอนที่ 3 การจัดประชุมกลุ่มย่อย (focus group) เพื่อสร้างแนวปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อ 6 มิติ ได้แก่ 1) สุขอนามัยและความปลอดภัย 2) ความเป็นหนึ่งเดียวของสังคม 3) การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ 4) การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 5) เศรษฐกิจหมุนเวียน และ 6) การบริหารจัดการ เพื่อสรุปและสร้างแนวปฏิบัติสำหรับวิสาหกิจชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ใช้วิธีศึกษาเอกสารวิชาการและรายงานงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคม (social capital) และการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อ (responsible tourism) ร่วมกับกับการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน และการจัดประชุมกลุ่มย่อยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า จากนั้นทำการจัดระเบียบข้อมูล (data organizing) การแสดงข้อมูล (data display) และการตีความข้อมูล โดยตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล (methodologies

triangulation) ได้แก่ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อยืนยัน และสรุปผลการวิจัยให้มีความถูกต้อง

ผลการศึกษา

1. ทิศทางสังคมของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 1) ทนทรัพยากรธรรมชาติ 2) ทนทางวัฒนธรรม 3) ทนบุคคล 4) ทนองค์กร และ 5) ทนเครือข่ายและเครือข่าย โดยเน้นการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม เครือข่ายชุมชนและเครือข่ายที่เชื่อมโยงกัน โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ มุ่งเน้นสร้างความร่วมมือและความผูกพันกันของวิสาหกิจชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ โดยสามารถแบ่งผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร 2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว และ 3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านวัฒนธรรม จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

1.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร ในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า พบว่าผู้ประกอบการด้านการเกษตร มีการดำเนินกิจการที่สร้างประโยชน์ต่อส่วนรวมบนพื้นฐานของความร่วมมือร่วมแรงกัน รวมถึงเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมด้านเกษตรอินทรีย์และอาหารปลอดภัย โดยการสนับสนุนของสมาชิกครัวเรือน กลุ่มเกษตรกร โครงการหลวง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ รวมถึงหน่วยงานภาคเอกชนที่เข้ามาส่งเสริมด้านการเกษตร ทั้งนี้การดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตรยังเน้นใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่และนำมาต่อยอดให้เกิดคุณค่าและสร้างรายได้ เช่น การแปรรูปกาแฟเข้มข้น แมคคาเดเมีย ให้เป็นสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์และสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มและ

คนในชุมชน และวิสาหกิจชุมชนการปลูกพืชผักดอกไม้และผลไม้ เช่น วิสาหกิจชุมชนเกษตรปลอดภัยบ้านกองแหะ ภายใต้โครงการเกษตรวิญญา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผักไฮโดรโปนิคส์ บ้านม่วงคำ วิสาหกิจชุมชนกุหลาบบ้านบวกเตย เป็นต้น ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรปลอดภัยโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรของชุมชนให้มีคุณภาพและมีความปลอดภัยต่อคนในชุมชนและผู้มาเยือน รวมถึงผู้บริโภคภายนอกชุมชน ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร ดำเนินการสร้างวัฒนธรรมการผลิตด้านการเกษตรที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นแนวทางที่ดีสำหรับลูกหลานและคนรุ่นต่อไป

1.2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านท่องเที่ยว ในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า พบว่าผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวเป็นกลุ่มที่มีความทักษะความเชี่ยวชาญและเป็นที่ยอมรับ เช่น วิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านม่วงคำ วิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านแม่สาใหม่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ฟ้ามุ่ยบ้านปางไคร้ เป็นต้น เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวทั้งในระดับหมู่บ้าน-ตำบล-อำเภอ โดยเข้าร่วมการอบรมด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ร่วมมือกับผู้ประกอบการต่าง ๆ ในพื้นที่ ให้ความสำคัญการให้บริการบนฐานทุนทางทรัพยากรธรรมชาติมาพัฒนาสินค้าและบริการ เช่น การเก็บผักอินทรีย์และพืชท้องถิ่นมาทำอาหารบ้านม่วงคำ การเรียนรู้วิถีชีวิตและโฮมสเตย์บ้านแม่สาใหม่ การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ฟ้ามุ่ยละปล่อยคืนสู่ป่าต้นน้ำป่าปางไคร้ การนำผักเชียงตามาทำชาผักเชียงดา เป็นต้น เพื่อสร้างกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยวและกลุ่มผู้มาประชุมสัมมนาและศึกษาดูงาน โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านท่องเที่ยว ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากสมาชิกภายในกลุ่มด้วยกัน ผู้นำศาสนา กลุ่มเกษตรกร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

รวมถึงหน่วยงานภาคเอกชน ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนด้านท่องเที่ยว มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับกิจกรรมการเรียนรู้ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า เพื่อสร้างความตระหนักและความร่วมมือของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวให้เกิดความเข้าใจว่าการท่องเที่ยวของชุมชนจะเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ด้านอนุรักษ์และการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.3 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านวัฒนธรรมในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า พบว่าผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เป็นกลุ่มที่มีองค์ความรู้และและความเชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะการทำงานผ้าจากเส้นใยกล้วยของวิสาหกิจชุมชนที่เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีคุณค่าและสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษของชนเผ่าม้ง รวมถึงงานเทศกาลและแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน เช่น ปีใหม่ม้ง (น่อ เป้ เจ่า) ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านชนเผ่าม้งบ้านแม่สาใหม่ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์และสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตนของชุมชน โดยถูกนำไปใช้ต่อยอดและสร้างรายได้สู่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจและคนในชุมชน ภายใต้การสนับสนุนและความร่วมมืออย่างดีจากสมาชิกในกลุ่มผู้นำชุมชนอื่น ๆ ผู้นำศาสนาและความเชื่อสถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนด้านวัฒนธรรม จึงได้ดำเนินกิจกรรมและถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านผลิตภัณฑ์งานผ้าใยกล้วย ผ้าเขียนเทียน เทศกาลและงานประเพณีและแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า

จากผลการศึกษา พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนรับรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของทุนทางสังคม ได้แก่ ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนบุคคล ทุนองค์กรและทุนเครือข่ายและเครือข่าย โดยสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ ความร่วมมือกันของสมาชิกและคนในชุมชน รวมถึงเกิด

การแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานและองค์กรที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า นอกจากนี้ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและดึงเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นมาต่อยอดได้อย่างสร้างสรรค์ โดยเริ่มจากการรวมกลุ่มการทำงานของเครือข่ายและสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและสังคม โดยให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ศาสนา รวมถึงองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนและพัฒนาพื้นที่ ซึ่งเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชน รวมถึงเสริมสร้างระบบภูมิคุ้มกันทางสังคมทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ดังนั้น การนำทุนทางสังคมที่มีศักยภาพเข้มแข็งมาปรับใช้ในการการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า ควรสร้างแนวปฏิบัติที่ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินการด้วยตนเองได้

2. แนวปฏิบัติสำหรับวิสาหกิจชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยได้บูรณาการทุนทางสังคมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเข้ากับหลักการที่ ฟื้นฟูอย่างมีความรับผิดชอบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามแนวทางขององค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) สร้างแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่คำนึงถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมประยุกต์ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อความยั่งยืน เพื่อกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสู่คนในชุมชนและการจัดการอนุรักษ์พื้นที่สงวนชีวมณฑล โดยแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบสำหรับวิสาหกิจชุมชนมีองค์ประกอบ 6 มิติ ดังนี้

2.1 สุขอนามัยและความปลอดภัย (health and hygiene) ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสามารถสร้างกลไกในการดำเนินงานการท่องเที่ยวผ่านความร่วมมือภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวใน

พื้นที่ โดยการร่วมกันกำหนดแนวปฏิบัติด้านสุขอนามัยให้กับชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น ชุมชนบ้านม่วงคำ ผ่านเกณฑ์มาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย (amazing Thailand safety & health administration: SHA) ซึ่งเป็นมาตรฐานที่พัฒนาขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาในพื้นที่ชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกมา คือ วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านม่วงคำ ได้รับการรับรองมาตรฐาน SHA ซึ่งการได้รับมาตรฐานนี้จะเป็นตัวแปรสำคัญในปรับตัวเข้าสู่รูปแบบของการท่องเที่ยววิถีใหม่ (new normal) และเป็นส่วนหนึ่งในการรับผิดชอบต่อชุมชนท้องถิ่น

2.2 ความเป็นหนึ่งเดียวทางสังคม (social inclusion) ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสร้างความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และจัดกิจกรรม workshop บนฐานทุนสังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรท้องถิ่น โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถปรับกลยุทธ์การดำเนินงานให้คนในชุมชนทุกระดับสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและรับผลประโยชน์จากการจัดกิจกรรมรองรับนักท่องเที่ยว มุ่งเน้นออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เน้นกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

2.3 การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (biodiversity conservation) ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน สร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับกิจกรรมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกมา เช่น กิจกรรมการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ฟ้ามุ่ย การนำมะเข้มาแปรรูป การผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าใยกล้วย การทำอาหารจากพืชเฉพาะฤดูกาลท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อสร้างความตระหนักและการสื่อสารให้กับคนในชุมชนผู้ประกอบการและ

นักท่องเที่ยว ได้รับรู้และมีส่วนร่วมในการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุมชน เพื่อสร้างเรื่องราวและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวชุมชน

2.4 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (climate action) ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนกระจายอยู่ตามหมู่บ้านในพื้นที่สงวนชีวมณฑลโดยการริเริ่มหมู่บ้านคาร์บอนต่ำ (low carbon village) ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ความร่วมมือและสนับสนุนโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ใช้วัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น การบริการอาหารว่างที่เป็นขนมพื้นบ้านและน้ำสมุนไพร ของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมที่ทำมาจากวัสดุท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างการรับรู้และสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

2.5 เศรษฐกิจหมุนเวียน (circular economy) ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนมีการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมใหม่ และเกิดรูปแบบธุรกิจใหม่ที่ยั่งยืนเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสนับสนุนการเลือกใช้วัตถุดิบท้องถิ่นมาออกแบบรายการอาหาร การแปรรูปผักและผลไม้ที่มีรูปร่างบิดเบี้ยว (ugly fruit and vegetable) การใช้ผลผลิตทางการเกษตรอย่างคุ้มค่า เพื่อเป็นการลดขยะและลดการนำเข้าวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์จากภายนอกพื้นที่ อีกทั้งการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติ ซึ่งช่วยลดต้นทุนการผลิตและส่งเสริมการฟื้นตัวของผู้ประกอบการท้องถิ่น

2.6 การบริหารจัดการ (management) ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนเข้าร่วมเครือข่ายกลุ่มการท่องเที่ยวทั้งในระดับตำบลและระดับอำเภอ สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัด

เชียงใหม่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น รวมถึงความร่วมมือทางวิชาการสถาบันอุดมศึกษาในการทำ การวิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยการนำ แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบไปปรับใช้และ สร้างเป็นแนวปฏิบัติใช้ในชุมชน ติดตามและวัดผล กระทบทางท่องเที่ยวโดยประเมินจากตัวแปรที่ หลากหลายมากกว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และผลกระทบทาง สาธารณสุข เป็นต้น รวมถึงการวางแผนจัดตั้งกองทุน การท่องเที่ยวเพื่อชุมชนผ่านการสนับสนุนเงินทุน จากผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า

อภิปรายผล

การศึกษาและวิเคราะห์สภาพทุนทางสังคม ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑล แม่สา-คอกม้า พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนมี รับรู้ถึงคุณค่าของโครงสร้างทางสังคม มีการเรียนรู้ รับรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลร่วมกันในพื้นที่ โดย ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ สติปัญญา ทักษะและทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน สร้างเครือข่าย เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับสังคมและชุมชน ซึ่งเป็น พลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาและการอนุรักษ์ พื้นที่สงวนชีวมณฑล โดยใช้ความรู้ทักษะในการ ดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเกิดการพัฒนาเป็นภาคี เครือข่ายชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และให้ความสำคัญ กับคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาที่ เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (Aramsri *et al.*, 2020) โดยผู้ประกอบการมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกัน และสร้างประโยชน์ให้กับสังคมโดยการสนับสนุนจาก สมาชิกในครอบครัวสถาบันการศึกษา รวมถึงองค์กร ต่าง ๆ ที่เข้ามาพัฒนาพื้นที่ โดยมีความเชื่อมโยงกับ หน่วยงานและองค์กรจากทั้งภายในและภายนอก พื้นที่ Kongkhum (2018) รายงานว่า การสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานทำให้เกิด กระบวนการเข้าถึงและเข้าใจกัน อีกทั้งยังมี แนวนโยบายในการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาค

ส่วนทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน เป็นแรงขับเคลื่อน ชุมชนทำให้เกิดเครือข่ายที่มีศักยภาพครอบคลุม วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน เช่นเดียวกับ Chaiumporn (2017) รายงานว่า ทุนทางสังคมกับ การเสริมสร้างทุนมนุษย์ เป็นวิธีการเสริมสร้างทุน ทางสังคมที่เป็นแบบแผนตามจารีตประเพณี เช่น การอิงคำสอนของศาสนา เน้นร่วมกิจกรรมตาม ประเพณี เนื่องด้วยพื้นที่ที่มีความหลากหลาย ทั้งกลุ่ม ชาติพันธุ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีความ เป็นอัตลักษณ์แตกต่างกันตามบริบทแต่ละพื้นที่

องค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ เป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญของการพัฒนาการ ท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวอย่าง รับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยนำเอา อัตลักษณ์และวิถีชุมชนมาใช้ในการจัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวและการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน (Rongthong and Thosuwonchinda, 2020) โดยคำนึงถึง ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว และกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวไปสู่คน ทุกกลุ่ม ผ่านแนวความคิดฟื้นฟูอย่างมีความรับผิดชอบต่อ ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (responsible recovery for the tourism sector) ถูกนำมาปรับใช้เป็น แผนปฏิบัติการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ 6 มิติ ของ องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ได้แก่ 1) สุขอนามัยและความปลอดภัย 2) ความเป็นหนึ่งเดียวทางสังคม 3) การอนุรักษ์ ความหลากหลายทางชีวภาพ 4) การรับมือการ เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 5) เศรษฐกิจหมุนเวียน และ 6) การบริหารจัดการ (UNWTO, 2021) เพื่อ เป็นแนวทางในการประเมินและพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างรับผิดชอบต่อพื้นที่ สงวนชีวมณฑล ซึ่ง ความสำเร็จของแนวปฏิบัติดังกล่าวจำเป็นต้อง อาศัยความร่วมมือและการบริหารจัดการของชุมชน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการ ท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบโดยใช้ทุนของชุมชนเป็น ฐาน เช่นเดียวกับ Chaiyachen *et al.* (2017) รายงานว่า การประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมที่อยู่ในรูป

ของทุนที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและทุนที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเป็นตัวเชื่อมโยงในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว มุ่งเน้นการสร้างภาพลักษณ์ต่อความรับผิดชอบต่อมากกว่าการเติบโต เป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว ในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศของชุมชน สามารถช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของครัวเรือน โดยการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น เช่น การค้าขาย ผู้นำชมท้องถิ่น ที่พักแบบโฮมสเตย์ และกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ (Suwanna and Teartisup, 2015) ผ่านการสร้างกระบวนการกลุ่มให้มาร่วมกันคิดร่วมกันทำของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ เมื่อเกิดการจัดการอย่างเป็นระบบและประสบความสำเร็จแล้ว แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจะกลายเป็นแหล่งเรียนรู้และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย ซึ่งเป็นพลังในการสร้างฐานความรู้สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Siwarat and Phosing, 2019) ดังนั้นการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อจึงเป็นแนวปฏิบัติที่สำคัญที่ในการส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมความเป็นอยู่ที่ดีทั้งผู้คนในอยู่อาศัยในชุมชน นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน หลังจากนั้นการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อ (responsible tourism) จะเป็นความปกติใหม่และความปกติถัดไปของทุกภาคส่วนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศ

สรุป

ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร ด้านการท่องเที่ยว และด้านวัฒนธรรม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและดำเนินกิจกรรมบนฐานของความรู้ท้องถิ่นและให้บริการด้วยความเป็นมิตร ทำให้เกิดเครือข่ายด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน โดยปรับใช้ทุนทางทรัพยากรและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาพัฒนาสินค้าและ

บริการ เพื่อสร้างแนวปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อ 6 มิติ คือ สุขอนามัยและความปลอดภัย ความเป็นหนึ่งเดียวของสังคม การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เศรษฐกิจหมุนเวียน และการบริหารจัดการ บทความนี้มุ่งหวังให้เกิดการสร้างแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับวิสาหกิจชุมชนบนฐานทุนทางสังคม เพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า

เอกสารอ้างอิง

- Aramsri, K., J. Somsak, N. Veerawattanayothin and A. Kanta. 2020. Happiness in Tourism of the Local in Ban Mon Community, San Kam Phaeng District, Chiang Mai Province. *Journal of Community Development and Life Quality* 8(3): 640-648. (in Thai)
- Barracough, A.D., L. Schultz, and I.E., Måren. 2021. Voices of young biosphere stewards on the strengths, weaknesses, and ways forward for 74 UNESCO Biosphere Reserves across 83 countries. *Global Environmental Change* (68): 102273.
- Chaiumporn, S. 2017. Social capital to strengthen human capital in border towns: A comparative study of Thailand and Cambodia. *Journal of Social Development* 19(2): 53-67. (in Thai)
- Chaiyachen, J., T. Unaromlert and C. Paiwithayasiritham. 2017. The application of social capital development model to promote creative tourism industry of Klong Roi Sai. *Veridan E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)* 10(2): 2039-2055. (in Thai)

- Chuaikrut, C., A. Phusanam and O. Dejmanee. 2020. Factors affect to tourist behavior of Thai teenagers after invasion of Covid-19. NEU Academic and Research Journal 10(3): 187-201. (in Thai)
- Community Enterprise Promotion Division. 2021. Name list of community enterprise and community enterprise networks. (Online). Available: http://smce.doe.go.th/ProductCategory/SmceCategory.php?region_id=&province_id=50&hur_id=07&key_word= (September 10, 2021). (in Thai)
- Hemnil, S. 2021. Social capital and community enterprise construction: A case study of Don Kaew fishery group, Kumphawapi District, Udon Thani Province Journal of Social Development 23(1): 118-142. (in Thai)
- Kongkhum, S. 2018. Social capital on sustainable community management: A case study of Bannbonamsub community, Moo 1, Khuntalae sub-district, Lansaka district, Nakhon Si Thammarat province. E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts) 11(2): 1727-1743. (in Thai)
- Lertnorraset, T.K. 2020. Guidelines for sustainable tourism development: A case of Thung Bua Aeng floating market at Nakhon Pathom province. Journal of Liberal Arts and Management Science 7(2): 54-69. (in Thai)
- Rongthong, N. and V. Thosuwonchinda. 2020. Guidelines for the development of the potential tourism model, Baan Sa Kla village Samut Prakarn province. Dusit Thani College Journal 14(1): 109-129. (in Thai)
- Siwarat, N. and P. Phosing. 2019. Constructive tourism management policy based on sustainable community. Journal of MCU Ubon Review 4(1): 32-52. (in Thai)
- Panyaruno, P.A., K. Wijitwatcharak, P. Suttipot Sutdhivajano, and S. Santirungroj. 2020. Urban society during situations coronavirus disease (Covid-19). MBU Education Journal 8(1): 263-276. (in Thai)
- Suwanna, A. and P. Teartisup. 2015. Community-based Conservation of Eastern Sarus Cranes for Wetland Ecotourism at Huai Jorakae Mak Reservoir Non-hunting Area, Muang District, Buri Ram Province. Journal of Community Development and Life Quality 3(1): 17-28. (in Thai)
- Suwanna, A., T. Chaiprakong, C. Nimitkul, K. Keatipong and K. Aramsri. 2021. Community entrepreneurship development in Mae Sa-Kog Ma UNESCO Biosphere Reserve, Chiang Mai Province. Area Based Development Research Journal 13(3): 193-211. (in Thai)
- Tourism Authority of Thailand (TAT). 2021. Responsible recovery for the tourism sector of post COVID-19 through responsible tourism concept. TAT, Bangkok. 13 p. (in Thai)
- World Tourism Organization (UNWTO). 2021. Recommendations for the transition to a green travel and tourism economy. UNWTO, Madrid. 27 p.